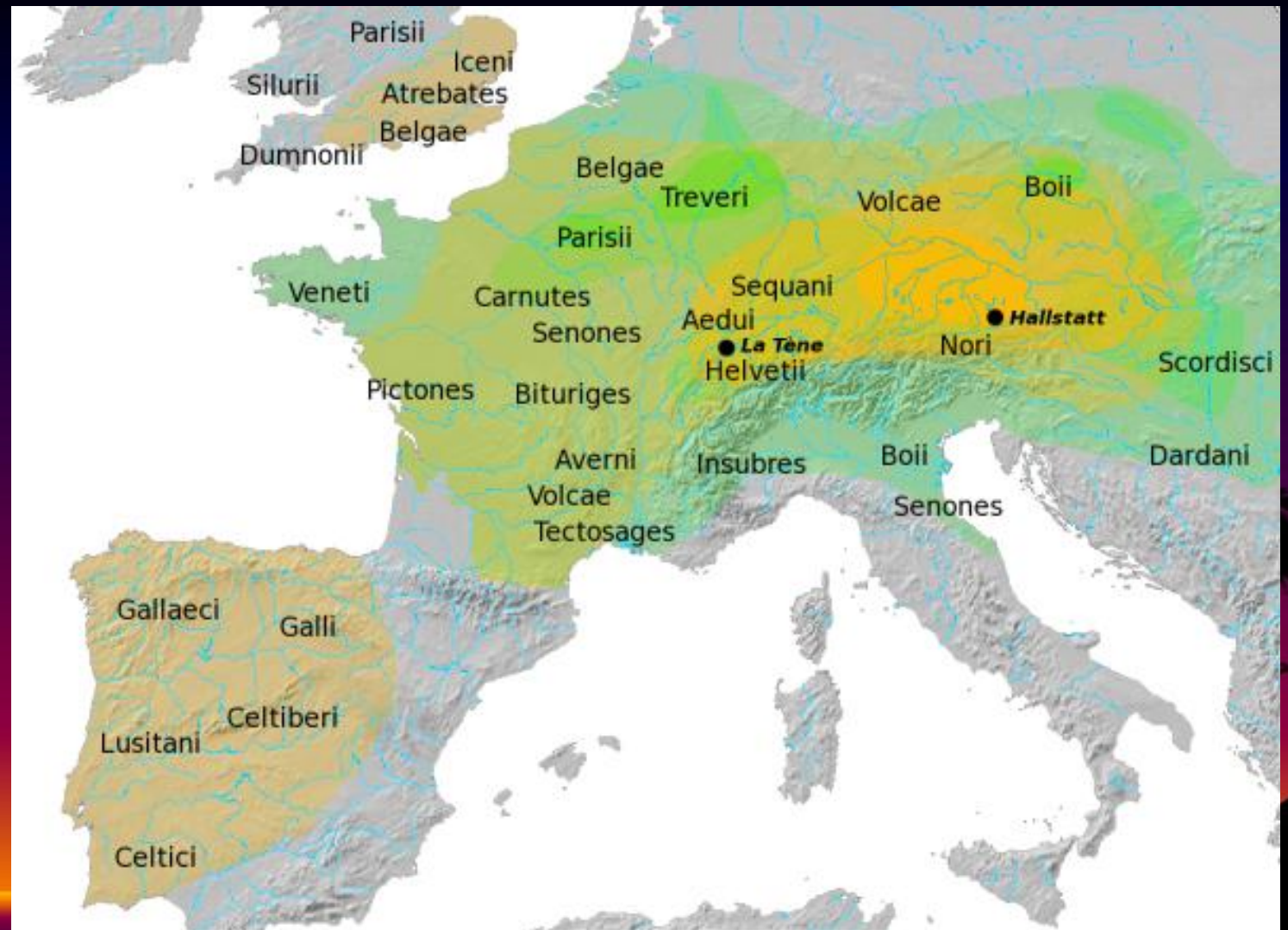

Kelta halottkultusz

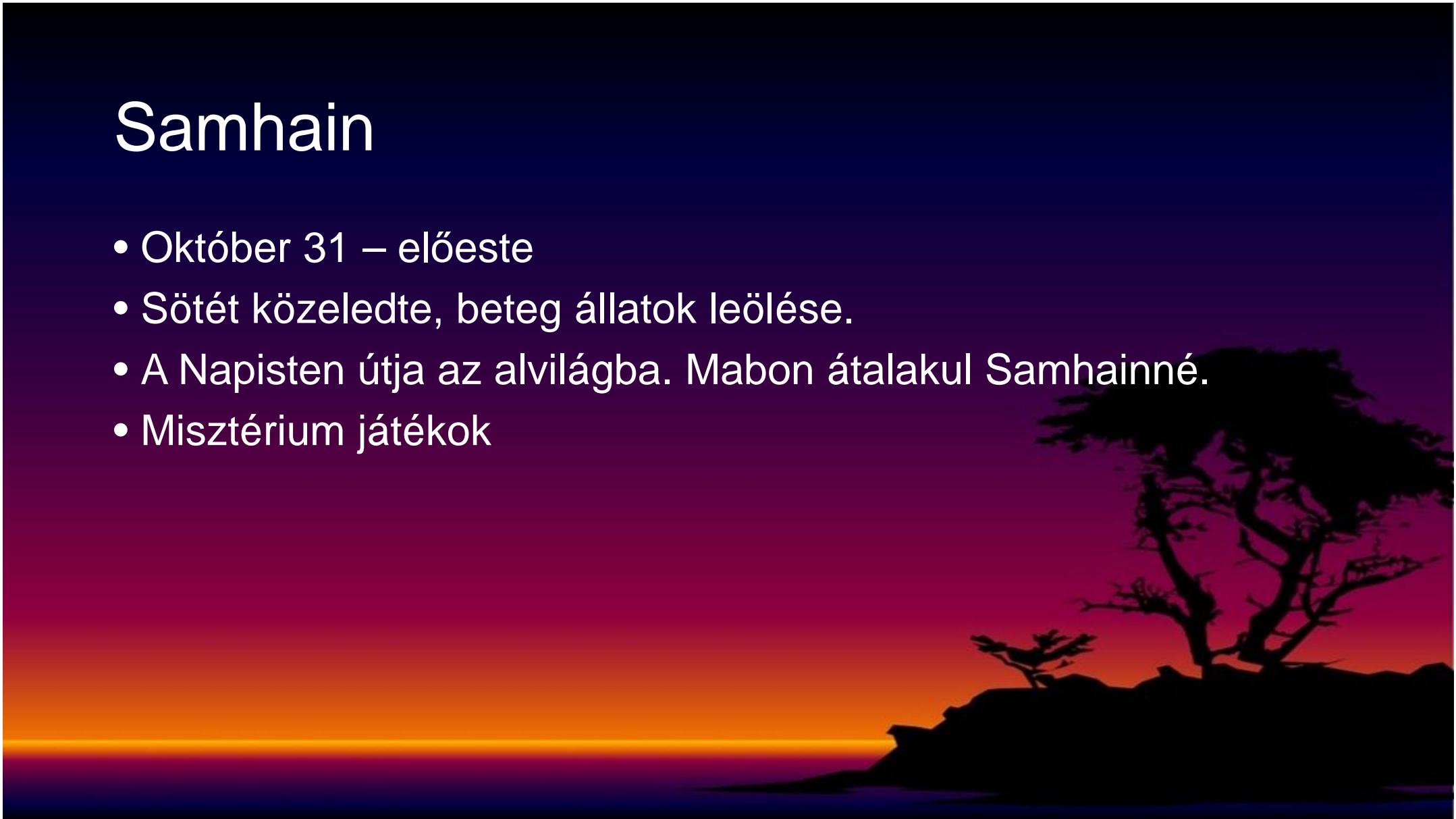

- Hallstatt
- i. e. 750–450
- La Tène
- ieV.sz-0

Samhain

- Október 31 – előeste
- Sötét közeledte, beteg állatok leölése.
- A Napisten útja az alvilágba. Mabon átalakul Samhainné.
- Misztérium játékok

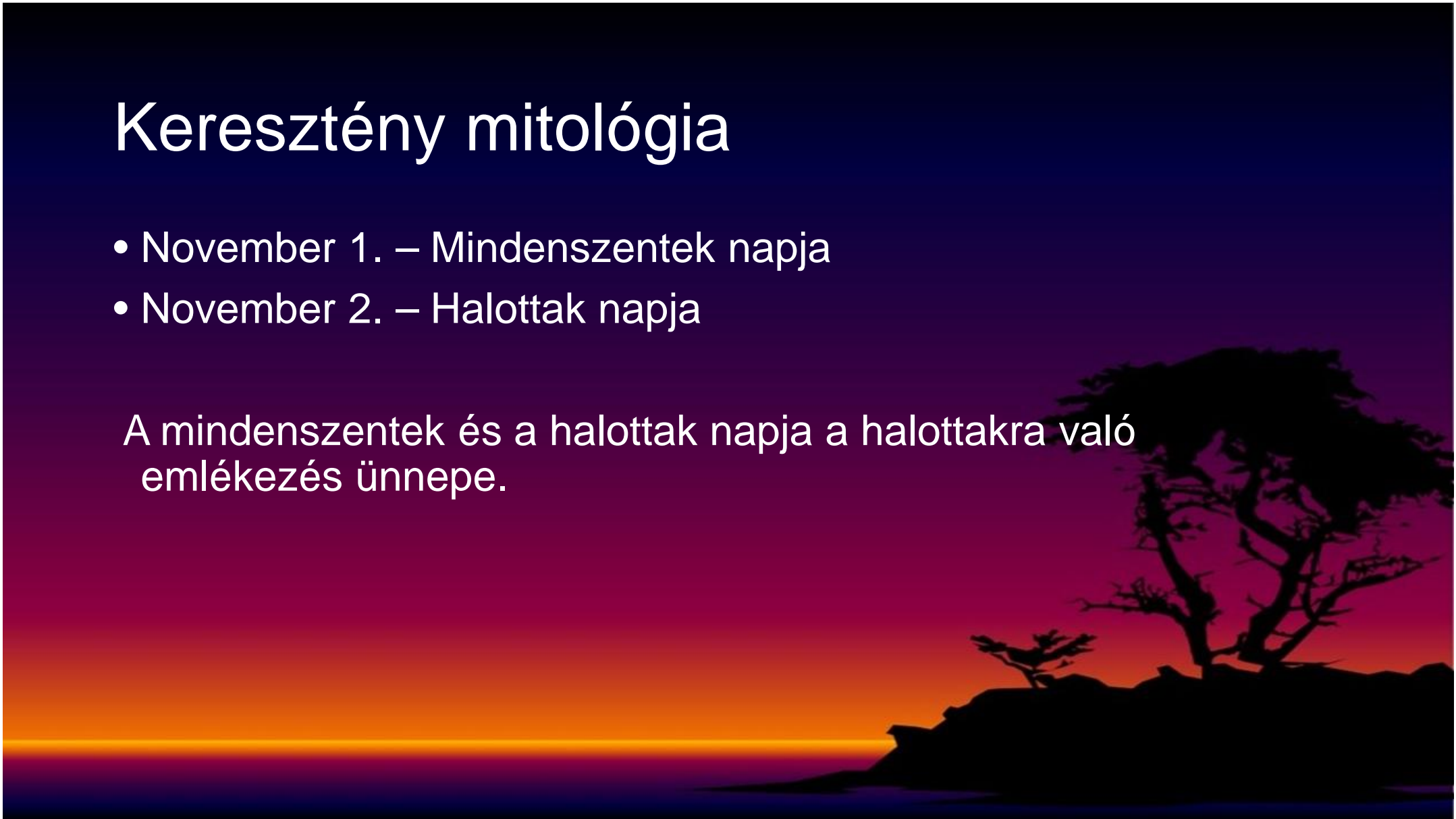
Kapcsolat - Keresztény mitológiával

- 835-ben a római katolikus egyház november 1-ét Mindenszentek ünnepének nevezte ki.
- Később az egyház november 2-át is szent nappá, a halottak napjává nyilvánította.
- Tűzgyújtással, felvonulással ünnepelték, az emberek beöltöztek szenteknek, angyaloknak és ordogoknak.
- A kereszténység terjedése azonban nem feledtette a régi hagyományokat sem, folytatták a Samhain és Pomona napok ünneplését is, így az évek során mindezen szokások összevegyültek.
- Szent Patrik – Írország, keresztény hatás.

Keresztény mitológia

- November 1. – Mindenszentek napja
- November 2. – Halottak napja

A mindenszentek és a halottak napja a halottakra való emlékezés ünnepe.

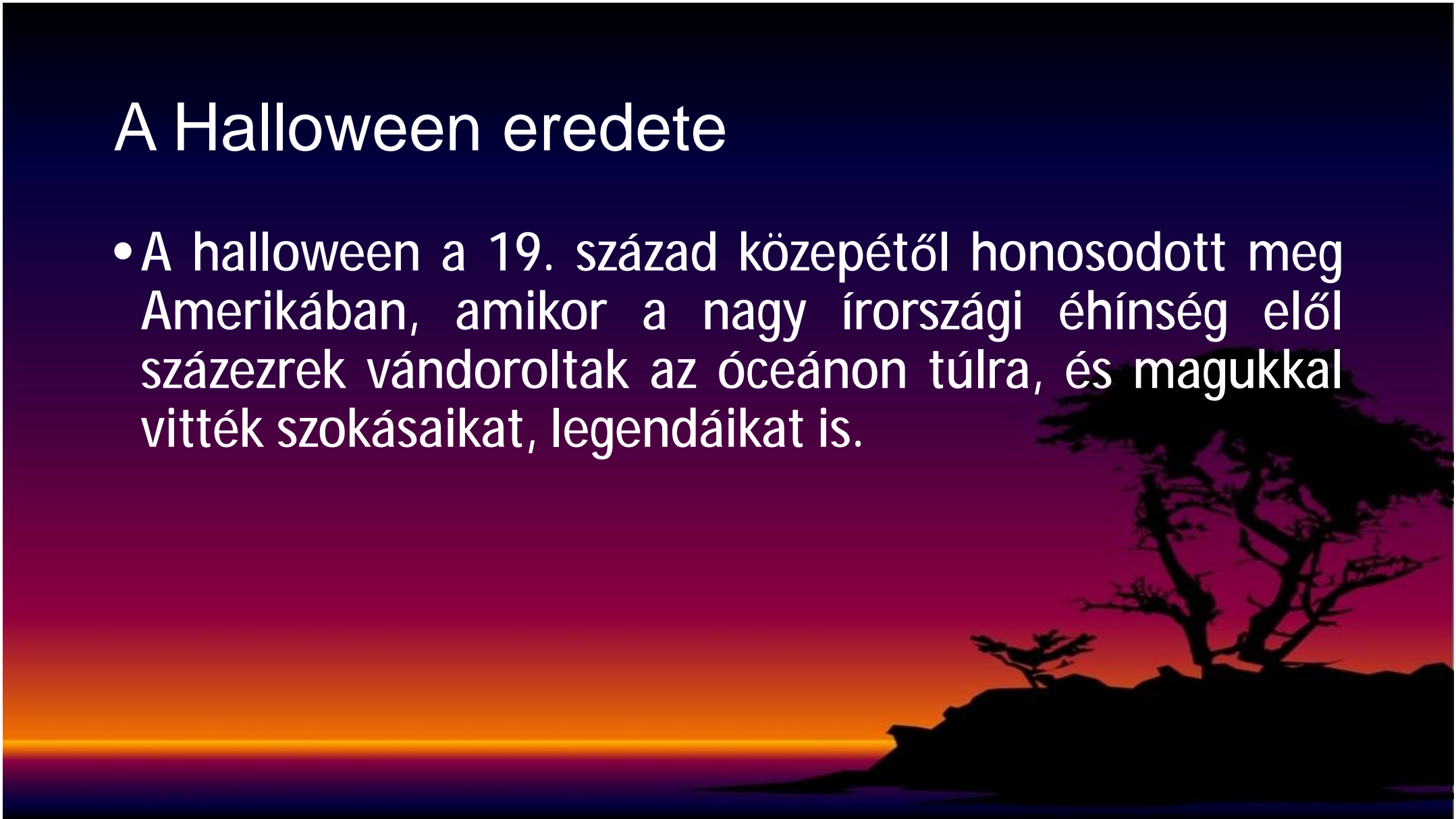
November 1.

Azon szentek ünnepe, melyek nem kerültek megünneplésre az év többi napján.

A Halloween eredete

- A halloween a 19. század közepétől honosodott meg Amerikában, amikor a nagy írországi éhínség előtt százezrek vándoroltak az óceánon túlra, és magukkal vitték szokásaikat, legendáikat is.

Jack O'Lantern

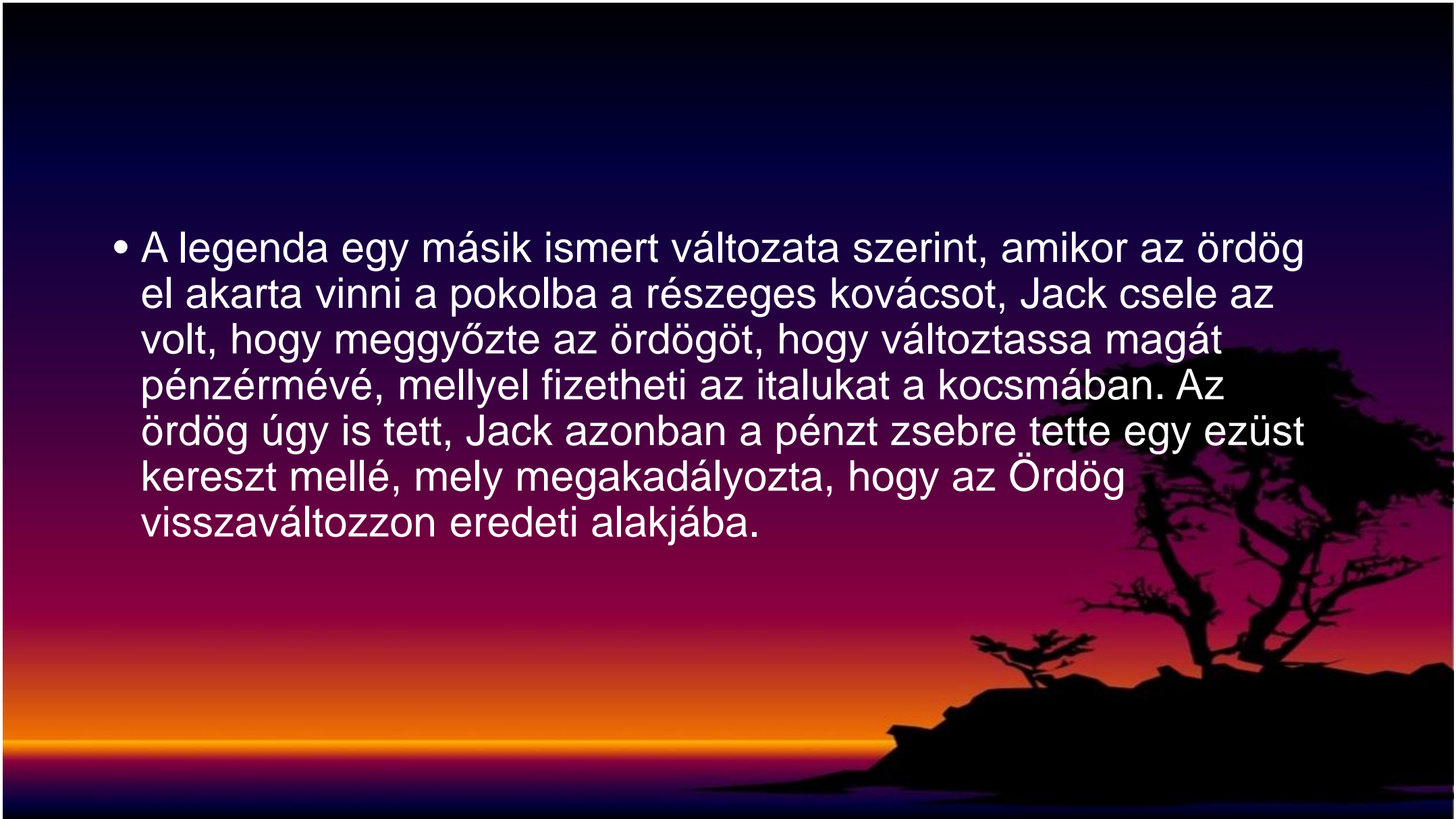
A töklámpás legendája

- Egy ír legenda szerint nevét egy *Jack O'Lantern* nevű részeges kovácstól kapta. A legenda szerint egy szép napon odament a részeges Jackhez az ördög és hívta a pokolba, de előtte felajánlotta, hogy igyanak még meg egy italt. Jack azonban nem akart vele tartani, ezért hát furfangos cselt eszelt ki inkább és ravasz módon megkérte, hogy válasszon egy almát az almafájáról, mire az ördög felmászott a fára. Jack tudta, hogy mitől fél az ördög és a fa oldalára egy keresztet rajzolt. Az ördög nagyon megrettent a kereszttől és nem is mert lemászni, kénytelen volt a fa ágán kucorogni. Az ördög addig-addig egyezkedett a furfangos kovácscsal, hogy ígéretet tett arra, hogyha leengedi az ördögöt a fáról, (mivel Jack életében sok rosszat tett) nem kerülhet, azaz nem engedi be a pokolba. Jack ekkor megengedte az ördögnek hogy lemásszon a fáról, aki abban a pillanatban el is tűnt. Azonban amikor Jack meghalt, lelke a menny és a pokol között rekedt, mert a mennybe nem engedték be, mivel élete során sokat részegeskedett és bűnös módon élt, de az ördög sem akarta a pokolba befogadni, mert nagyon haragudott Jackre a régi csínye miatt. Jack arra kérte az ördögöt, hogy legalább egy kis fényt adjon neki, hogy megtalálja a visszautat az élők világába. Végül az ördög megszánta és egy izzó fadarabot dobott Jacknek a pokol katlana alatt lobogó tűz parázsából, az örökké izzó parazsát Jack egy kivájt takarmányrépa (*rutabaga*, svéd karórépa) belsejébe tette, amit a nyugtalan lelkenek szánt, világító lámpásnak. Azóta Jack lelke ennek a takarmányrépa lámpácskának a fényénél keresi a megnyugvását.

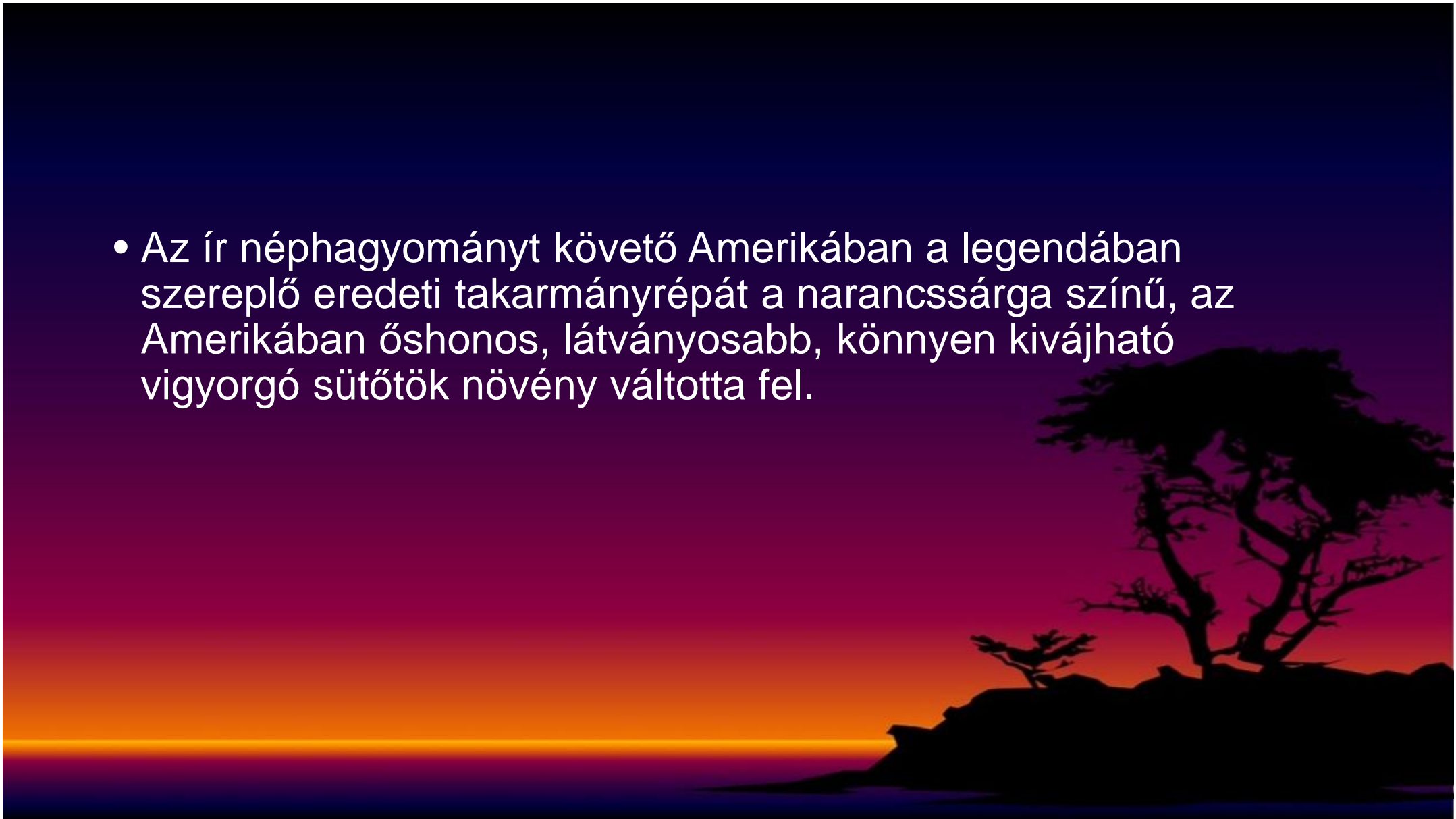
- A legenda sok egyéb változata is létezik az angolszás nyelvterületen, köztük Fekar Jack (*Stingy Jack*) története is, az öreg részeges kovácsról, aki szeretett mindenkit megtréfálni, de egyszer eladta a lelkét az ördögnek...

- A legenda egy másik ismert változata szerint, amikor az ördög el akarta vinni a pokolba a részeges kovácsot, Jack csele az volt, hogy meggyőzte az ördögöt, hogy változtassa magát pénzürmévé, mellyel fizetheti az italukat a kocsmában. Az ördög úgy is tett, Jack azonban a pénzt zsebre tette egy ezüst kereszt mellé, mely megakadályozta, hogy az Ördög visszaváltozzon eredeti alakjába.

- Az ír néphagyományt követő Amerikában a legendában szereplő eredeti takarmányrépát a narancssárga színű, az Amerikában őshonos, látványosabb, könnyen kivájható vigyorgó sütőtök növény váltotta fel.

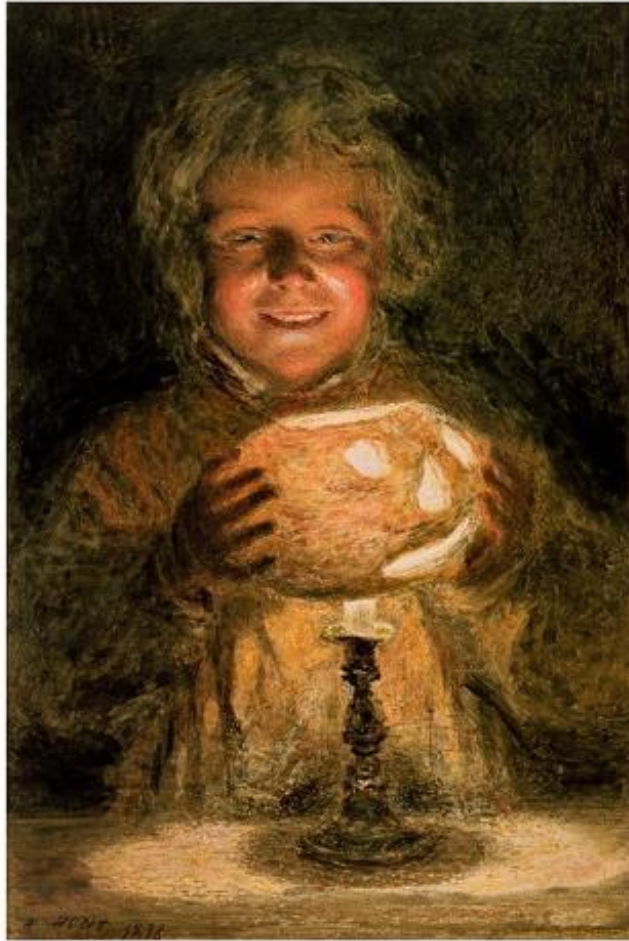

© Can Stock Photo - csp8508123

Kelta fej kultusz

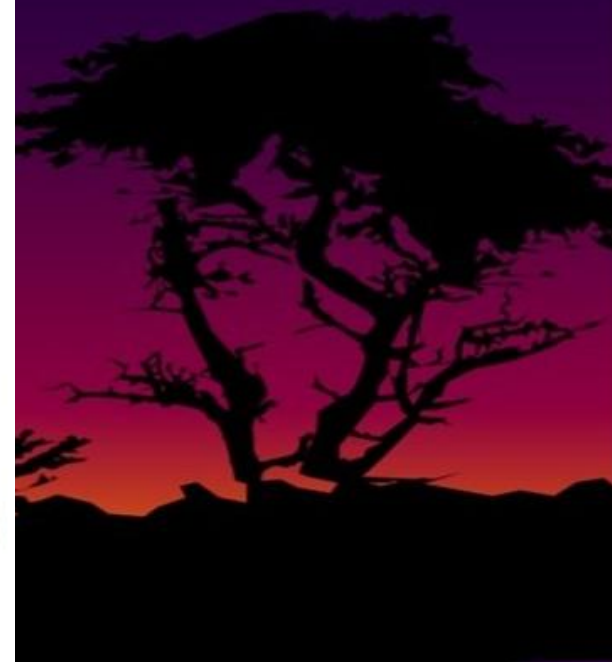
- A lélek a fejben van, ezért összegyűjtötték az ellenség fejét.
- Kapcsolat: Jack O'Lantern
- Ellenségeknek elvették az életét (tűz, föld, víz és levegő által).
- Ezzel az életerő, és az ellenség erejének elvétele, saját harcosok felruházása ezzel az erővel.
- A lélek az ember fejében van és ha azt levágva megörzik megfosztják az ellenségüket a túlvilági élet lehetőségétől és a lelket saját szolgálatukra foghatják. Így őrizheti azt házukat vagy szentéjüket (nem véletlenül helyezték el itt a fejeket). Ezért a halott levágott fejét a családjának ki kellett váltania ezt általában a fejjel megegyező súlyú arannyal tehették meg (ám sokszor még ennyiért sem adták). A fejet kiváltani csak a saját törzsen belülről lehetett vagy barátságos törzstől. Mivel a törzs ellenségei bizonyos állatok formájában öltöttek testet, ezért ezeknek az állatoknak a fejét szintén gyűjtötték. A törzs nagy harcosai, druidái és vezérei viszont a szent fákban ölthettek testet. A Skót-Felföldön a levágott fejeket a hegyi-erődök két párhuzamosan futó fala között tárolták (ez is az erőd védelmét szolgálta a foglyul ejtett lelkekkel). A túlvilág kapuinak a tavakat, barlangokat vagy a tengert tartották. Többek között ezért dobták ide az áldozatul szánt fegyvereket és esetleg a háborúban szerzett foglyokat.

-
- Általában a halál folyamata addig nem fejeződik be, amíg a temetés szertartása le nem zajlik.
 - A temetés olyan rituális művelet, amellyel a halottnak új identitást adnak, megteremtik az új helyét a társadalmi közegben és a hit középpontjában lévő világrendben.
 - A testet úgy kell elhelyezni, hogy azt ne lehessen varázslattal feléleszteni, vagy gonosz varázslatokat végrehajtani rajta.
 - A lelket el kell vezetni új tartózkodási helyére és integrálni kell rituáléval ebbe az új helyre.

- Marcus Annaeus Lucanus római költő *Pharsalia* című eposza szerint, úgy fogták fel a halhatatlanságot, hogy a lélek megválva a testtől, változatlan állapotban folytatja örök életét. Elterjedt volt körükben a termékenységgel és földműveléssel kapcsolatban álló istennők, istenanyák kultusza is.

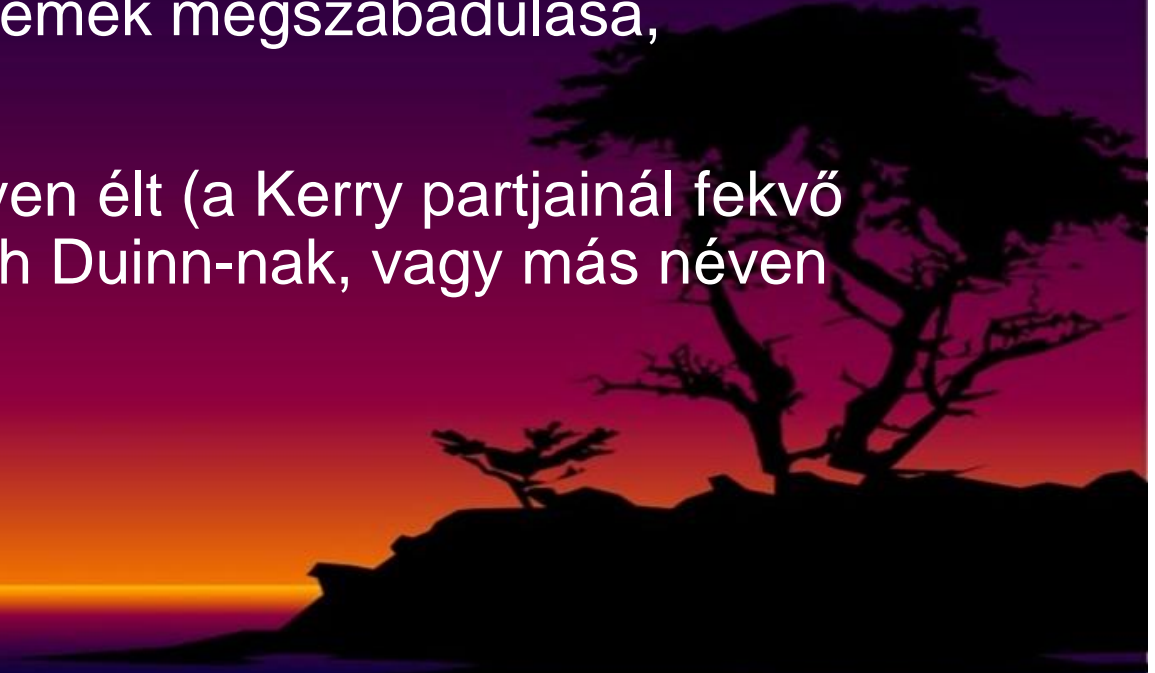

Kelta koponya

Samhain

- Tűzgyújtás (Beltane Nap analógia) – a Nap utazását a téli tüzek gyújtásával segítik elő
- Samhain az alvilág ura, szellemek megszabadulása,
- Megbékélés az ősökkel
- Donn egy kisebb sziklás helyen élt (a Kerry partjainál fekvő Skellig-szigeteken), amit Tech Duinn-nak, vagy más néven Donn házának hívtak.

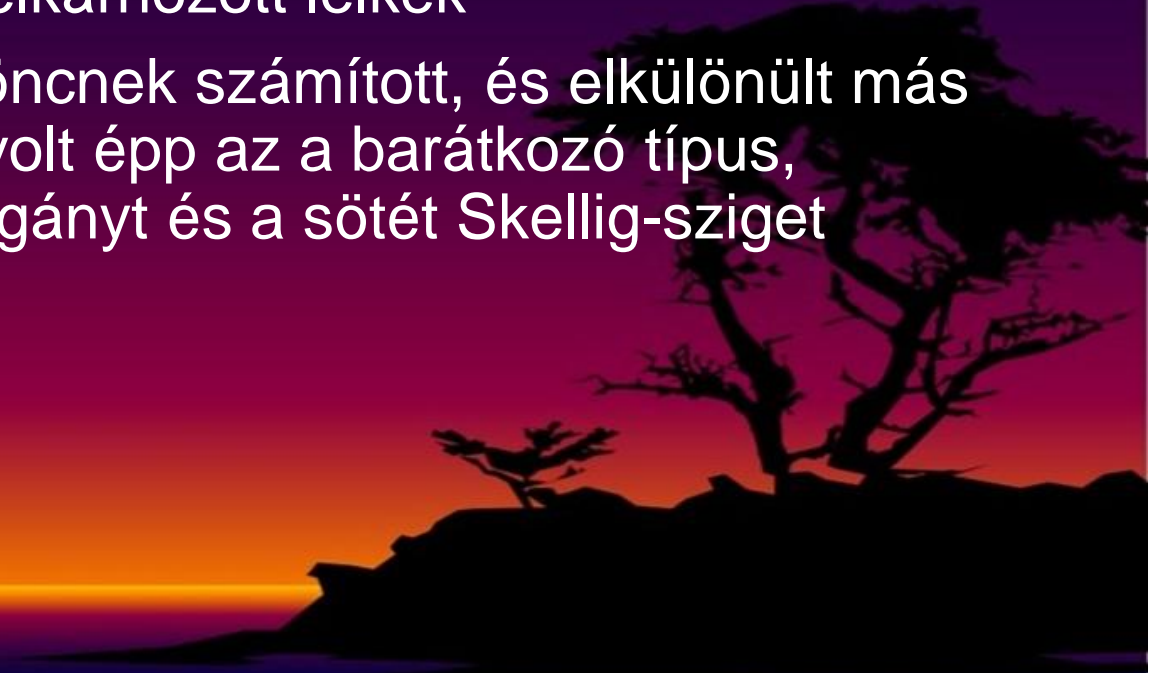
Mainistir Fhionáin

Skellig Michael
Lower Lighthouse

Sceilig Bheag
(Skellig Rock Small)

- Úgy tartották, ha a kelták meghalnak, ide kell először menniük, mert ezt a házat jelölték ki a holtak legfontosabb találkozó helyeként. Itt várahoztak az elkárhozott lelkek
- Donn ráadásul igencsak különcnek számított, és elkülönült más istenek társaságától. Nem volt épp az a barátkozó típus, sokkal jobban kedvelte a magányt és a sötét Skellig-sziget elszigeteltségét.

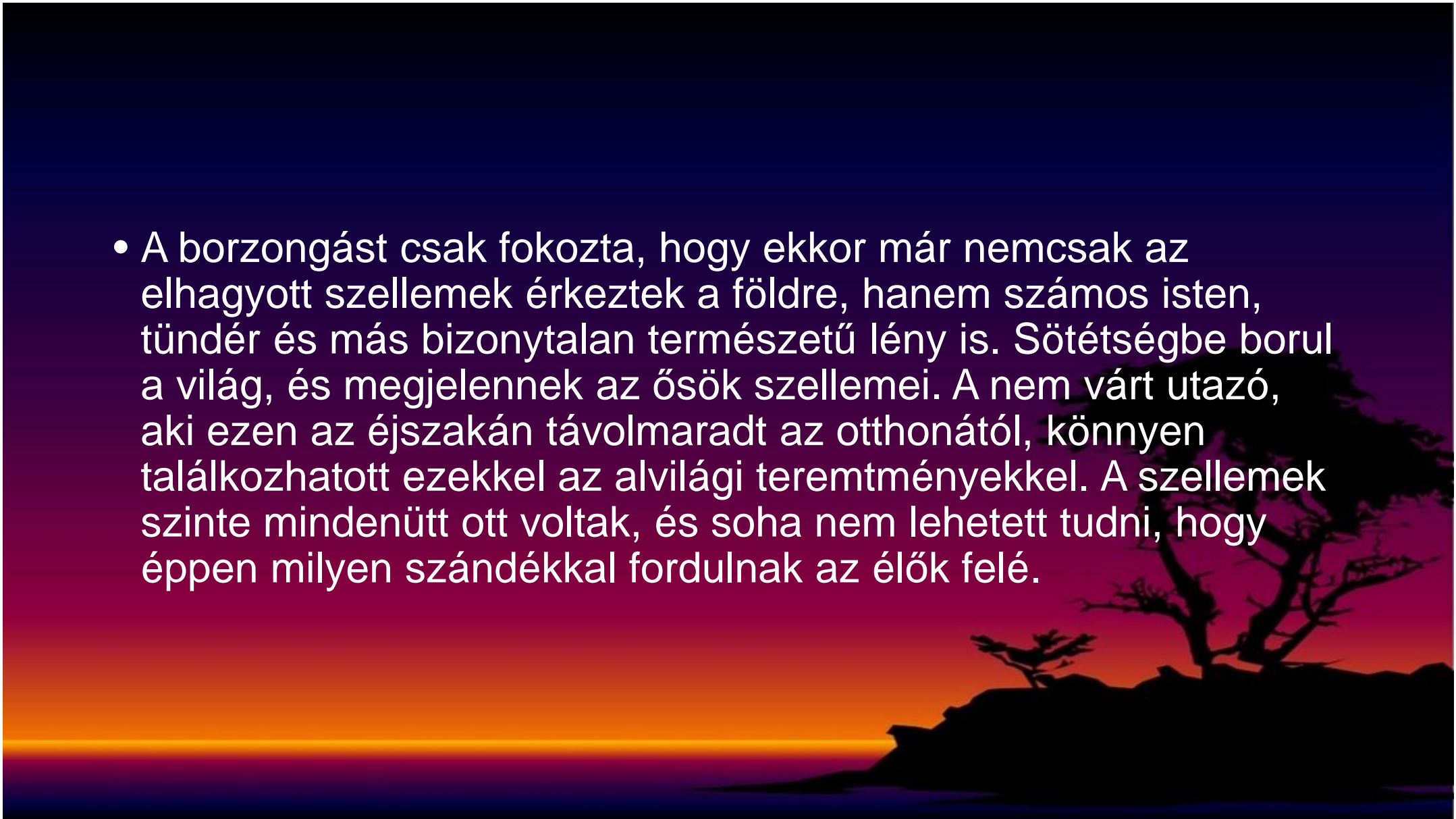

-
- Neve elé az ősi kelták gyakran odatették a „barna” jelzõt, miután erõsen kötõdött az árnyék és a halottak birodalmához. A kelták hiedelme szerint gyakran gyûltek össze a halottak a házában, amely egyfajta be- és kilépési pontként szolgált az élet és halál mezsgyéje között.
 - A mondák szerint a halászok gyakran hallottak a házból kiszûrõdõ furcsa zajokat és kiáltásokat, de éjszakánként a sziget mellett elhaladó, beazonosíthatatlan hajók is felbukkantak. Koraközépkori keresztény írók állították, hogy az elkárhozott lelkek várakoztak itt, mielőtt elindultak volna végsõ nyughelyükre. Így lett a Samhain a halottak ünnepe is, amelyet a kelták Donn kultuszához kötöttek. A fesztiválon gyújtott tüzek elsõsorban az eltávozottak útját világították meg. Ilyenkor szinte megállt az idõ.

- A halottak ura megszerezte „az időbeli felfüggesztés egyedülálló státuszát”, egy kicsit még a régi, de már az új kezdeteket is jelképezve.
- A „lefagyott idő” következményei azonban jelentősnek bizonyultak: éjszaka az élet természetes rendje szabályosan káoszba fulladt, amikor az élők földi világa reménytelenül belegabalyodott a halottak világába.

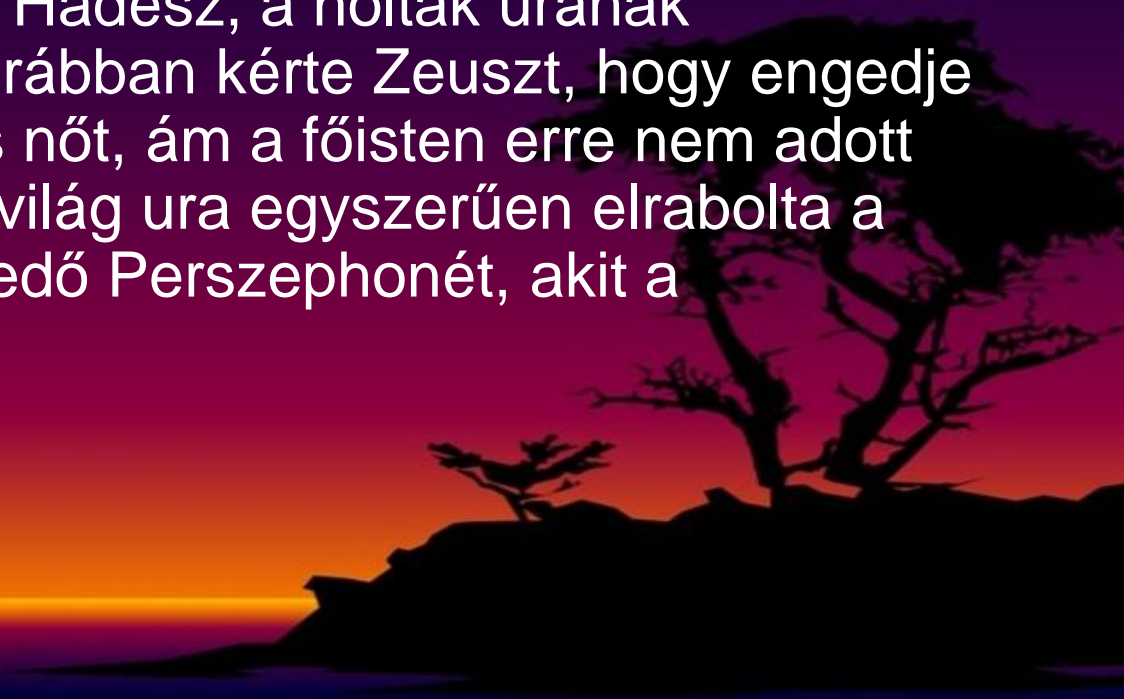

- A borzongást csak fokozta, hogy ekkor már nemcsak az elhagyott szellemek érkeztek a földre, hanem számos isten, tündér és más bizonytalan természetű lény is. Sötétségbe borul a világ, és megjelennek az ősök szellemei. A nem várt utazó, aki ezen az éjszakán távolmaradt az otthonától, könnyen találkozhatott ezekkel az alvilági teremtményekkel. A szellemek szinte mindenütt ott voltak, és soha nem lehetett tudni, hogy éppen milyen szándékkal fordulnak az élők felé.

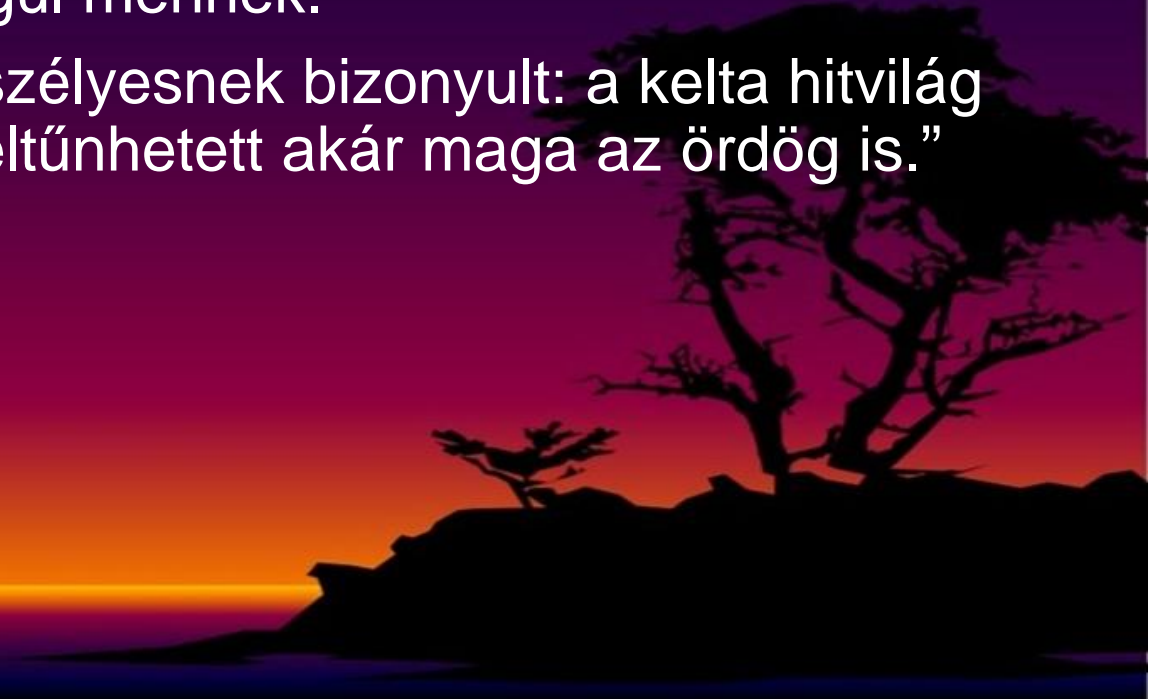

Minden tüzet vízzel kellett eloltani, és utána a szent tűzzel gyújtottak újra mindent, védelem.

- Gránátalma: Perszephoné (a termékenység és termés istennője) evett a gyümölcs magjaiból, és ezzel vált az alvilág királynőjévé, amikor belépett Hadész, a holtak urának birodalmába. Hadész már korábban kérte Zeust, hogy engedje hozzá feleségül a szépséges nőt, ám a főisten erre nem adott határozott választ. Erre az alvilág ura egyszerűen elrabolta a barátnőivel éppen virágot szedő Perszephonét, akit a feleségévé tett.

- Szintén az ünnep napján néztek mélyen a tükörbe a hajadon lányok, mert ilyenkor jó eséllyel láthatták meg annak a férfinak az arcát, akihez majd feleségül mennek.
- „Természetesen néha ez veszélyesnek bizonyult: a kelta hitvilág szerint a tükörben ugyanis feltűnhetett akár maga az ördög is.”

- Ezen az éjszakán elvékonyodik a határ az élők és holtak világa között.
- Ezért, hogy megvédjék magukat az ártó szellemektől, ijesztő jelmezekbe bújtak, és rémisztő arcú töklámpásokat faragtak, amibe egész este égő gyertyát helyeztek.
- Töklámpás mágikus hatásai.

-
- A keltákat különösen foglalkoztatta a halál és a túlvilág gondolata. A képzeletükben az élt , hogy a halottból kiszáll a lélek és egy szekérral (vagy a tengerparti törzseknél hajóval) a túlvilágra megy. Ezt a túlvilágot a Földön képzelték el , de olyan módon, hogy ezen a helyen lassabban telik az idő és távol van mindentől, ezért nem lehetne onnan visszatérni ugyanabban a testben , hanem csak egy másik testben éledhet újjá a lélek. A túlvilágon mindenkit úgy becsülnek meg , amennyire jól teljesítette feladatait a Földön. Így a jó harcosok az üvegpálotába kerültek és ott lakomázhattak egész túlvilági ottlétük alatt. Sok ókori szerző és jónéhány mai tudós is ebben látja a kelta harcosok rettentetlenségét, ugyanis szerintük ezért nem féltek a csatában (ezt majd meglátjuk egy későbbi leckében).
 - Az evilágra visszatérő lelkek nemcsak emberi testet ölthettek , hanem állatok, kövek vagy fák testét is magukra vehették.

Kocsit ábrázoló sírsztélé részlete Sárbogárdról, Magyar Nemzeti Múzeum

Hugh McMillan's Photographs

-
- A halottakat eleinte hamvasztásos módszerrel temették, de erről korán (legkésőbb Kr.e.V.sz.) áttértek a hantolásos temetkezésre. De nem szűnt meg a hamvasztás.
 - Egy ideig (kb. Ie.III.sz.) szokás volt az előkelőket, királyokat halomsírokba temetni (ilyen temetkezést lehet látni Magyarországon, Százhalombatta környékén is). Ekkor egy négykerekű szekérral, a fegyvereivel és a használati tárgyaival együtt temették el. A római hódítás után sok kelta előkelő a sírkövére faragtatott ilyen négykerekű szekeret, amin fekszik a halott és a bakon egy alak (valószínűleg Sucell) ül.
 - A harcos arisztokrácia a későbbiek során kétkerekű harciszekereivel és fegyverével együtt temetkezett egyszerű sírokban, amit legfeljebb kővel jelöltek meg, de sokszor még ezzel sem (a rokonok egyszerűen tudták, hogy hol van a sír, nem kellett megjelölni). Érdekesség a keltáknál, hogy találunk gazdag női sírokat is, ezek valószínűleg a törzs királynői lehettek.
 - Mindegyik sírban találhatóak állatcsontok is (általában vadisznótól), amelyek a halotti tor maradványai, illetve a halottnak szánt útravaló.

- Hamvasztás (ie 3. századig) – ez megmarad, csak kevesebb lesz – Földvár falába temetés...
- Testes temetés összegömbölyödve (magzati póz),
- Nyújtott testes temetés (K-Ny irány)

- Általában a testek K-Ny irány, fej K felé.
- DE! A sírok bejárata, ami felé néz É! – kapcsolat az ókori misztériumokkal.

Edelény – kelta földvár

Szabolcs

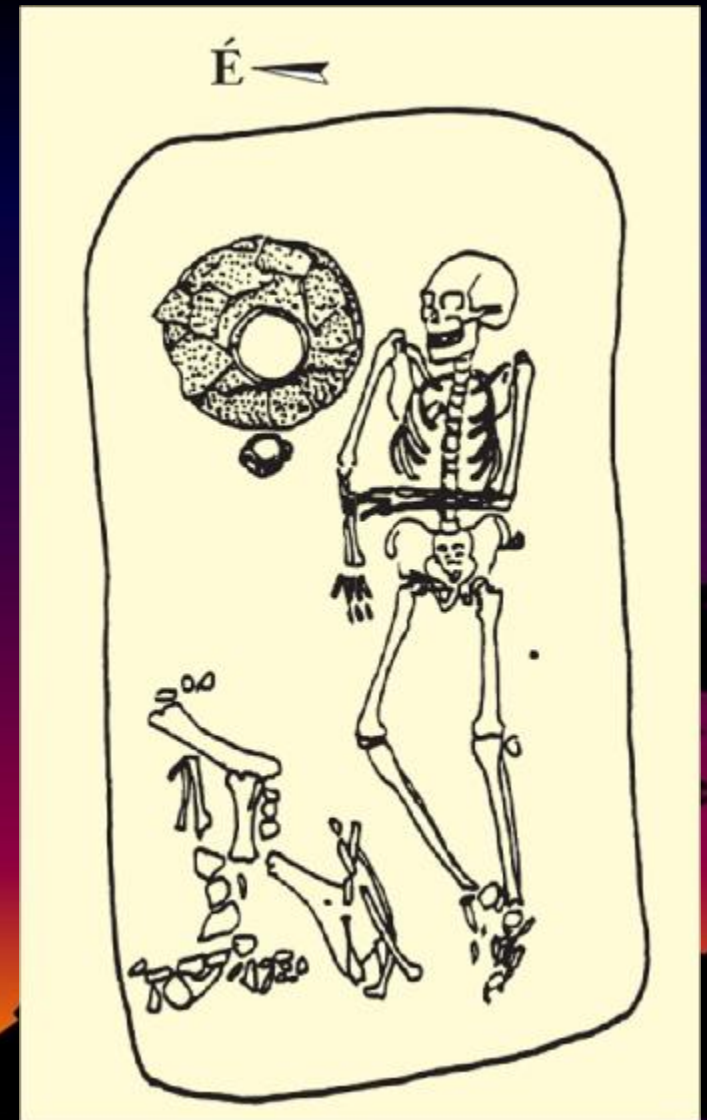
Bükkszentlászló környéke

Sírok elhelyezkedése

- K-NY
- (Egyes területeken DK-ÉNY)
- Ritka a D-É tájolás (magzati póz/hasra)
- Fordítva, behajtott lábakkal)

- A halottakat nagy kamrasírokba temették, melyeket 3-4 méter magas halmok alatt kőből vagy fából építettek. A gazdag sírmellékletek – fegyvereket, lovakat, sőt néhol díszes kocsik bronz alkatrészeit is találtak a sírokban – arról tanúskodnak, hogy a hallstatti-kultúra embere hitt a túlvilági életben. A Villingen-Schwenningen melletti Magdalenenberg Közép-Európa legnagyobb halomsírja, melyben a fejedelem sírkamrája mellett 133 másik sír is található. Ezekbe valószínűleg a fejedelmi család más tagjai és kíséretük került. A teljes temetkezés mellett a hamvasztás is létezett. A kultúra köznépe urnatemetőkbe került, szegényes sírmelléklettel. A württembergi Hirschlandennél találtak egy monumentális plasztikát, egyikét a kultúra ritka síremlékeinek, ami a kelták kötődését bizonyítja a mediterrán világhoz.

 ELMÉNY KERTESZ

Az 1873-ban rekonstruált, és bemutatókban is szereplő (Copes of the Fincks from and displayed in 1873.) kőzetek rekonstruáltak és a Schöckl...

rekonstruáltak és a Schöckl...
rekonstruáltak és a Schöckl...
rekonstruáltak és a Schöckl...

- M76 Nemesrádó – kelta nő korsóval

Felhasznált irodalom

- Hricsovinyi Tamás: Kelta vihar
- Szabó Miklós: A kelták nyomában Magyarországon
- Kelták: Európa vasesemberei
- Jan Filip: A kelta civilizáció és öröksége
- Julius Ceasar: A gall háborúk

